

Miltä näyttää
vammaissosiaalityön
tulevaisuus? Tiekartta
2030. Aikuisten parissa
tehtävän sosiaalityön
tulevaisuusselvitys.


Anna Metteri, YTT, yliopistonlehtori
emerita, Tampereen yliopisto

Vammaissosiaalityön klubi 11.11.2020

SonetBotnia ja Invalidiliitto

11.11.2020

Anna Metteri

The background of the slide is a photograph of several white daisies with bright yellow centers, growing in a field of green grass and other plants. The lighting is natural, suggesting an outdoor setting.

Sisältö

- Tulevaisuusselvityksen tehtävä, työskentelyprosessi ja kokemukset
- Vammaissosiaalityön ehdotukset - pohdintaan niiden toteuttamisen mahdollisuudet ja keinot
- Tulevaisuusselvityksen lopputulemat -- pohdinta vammaissosiaalityön näkökulmasta
- Mikä on tärkeintä?



Tulevaisuus selvityksen tehtävä

- Määritellä, mihin sosiaalityöllä pyritään yhteiskunnassa, yhteisöissä ja yksilöiden kohdalla
- Tunnistaa keskeiset ilmiöt ja toiminta-areenat, joiden kohdalla sosiaalityön osaamista eniten tarvitaan
- Löytää keinoja sosiaalityön tavoitteellisuuden ja vaikuttavuuden näkyväksi tekemiseen ja todentamiseen arjen perustyyssä
- Esittää ratkaisuja sosiaalityön osaamistarpeisiin vastaamiseksi sekä vaikuttavien työmenetelmien ja monitoimijaisen yhteistyön edistämiseksi
- Esittää konkreettisia sosiaalityön ja asiakasohjauksen toimintamalleja maakunnallisessa toimintaympäristössä
- Huomioida erityisesti paljon palveluja tarvitsevien asiakkaiden tarpeisiin vastaaminen



Visio:

Sosiaalityö 2030

Tulevaisuuden sosiaalityö toimii mahdollisimman **lähellä ihmisten elämänpiiriä**. Sosiaalityö on matalalla kynnyksellä tavoitettavaa **lähipalvelua**, jolle on ominaista kasvokkainen tai etäyhteyksin tapahtuva vuorovaikutus, yhteisöllinen lähestymistapa ja yhteiskunnallinen näkökulma. **Ymmärrys** paikallisista ja globaaleista **ilmiöistä** sekä toimintaympäristöistä suuntaavat työtä.

Sosiaalityö **käyttää systematisoituja** ja kumppanien kanssa jaettuja vaikuttavia toimintamalleja ja **menetelmiä** sekä soveltaa niitä ihmisten yksilölliset tarpeet huomioiden. Tutkimukseen, **kehittämiseen** ja **innovointiin** perustuvat käytännöt rakentavat sosiaalityön monialaista menetelmällisyyttä. Sosiaalityö on **erityistä asiantuntijuutta** vaativa ala, joka rakentuu vahvasti myös **ammattieettisten periaatteiden** varaan.

Sosiaalityö on **luonteva osa tulevaisuuden sosiaaliturvaa**, jossa se kantaa erityistä vastuuta osallisuuden edellytyksistä kaikille.



Sosiaalityön peruspilarit 1/2

- **Huolenpito:** Sosiaalityö on ihmisten elämäntilanteista lähtevää auttamistyötä ja vastaa osaltaan vahvasti perustuslain mukaiseen huolenpidon velvoitteeseen kohdentaen tukea sitä eniten tarvitseville.
- **Osallisuus ja merkityksellisyys:** Sosiaalityö tukee vaikuttavin työmenetelmin osallisuuden, merkityksellisyyden ja aktiivisen osallistumisen ja oppimisen toteutumista ihmisten arjessa edistäen näin yhteiskunnallista yhteenkuuluvuutta ja turvallisuutta sekä ihmisten hyvinvointia ja terveyttä.
- **Oikeudet ja velvollisuudet:** Sosiaalityö auttaa ihmisiä löytämään oman paikkansa yhteiskunnassa ottaen huomioon heidän oikeutensa ja velvollisuutensa yhteiskunnan jäseninä.



Sosiaalityön peruspilarit 2/2

- **Palvelut ja etuudet:** Sosiaalityö huolehtii osaltaan asiakkaan tarvitseman tuen, palvelujen ja etuuksien yhteen nivomisesta siten, että asiakas kykenee etenemään kohti tavoitteitaan sekä hänen tai hänen perheensä elämäntilanteen kokonaisuus tulee huomioiduksi.
- **Selkeä kokonaisuus:** Tulevaisuuden sosiaalityöllä on selkeä rooli sosiaali- ja terveydenhuollossa ja ihmisten työ- ja toimintakykyä sekä työllistymistä edistävissä palveluissa. Sosiaaliturvan ja palvelujen vaikuttava toimeenpano sekä jatkuva kehittäminen edellyttävät ihmisten ja paikallisyhteisöjen arjen sekä yhteiskunnallisten ilmiöiden, kuten köyhyyden ja eriarvoistumisen prosessien syvällistä ymmärtämistä.



Vammaissosiaalityön ehdotukset

- Asiakasta osallistava työskentely, Kokemusasiantuntijat mukaan kehittämistyöhön
- Asiakasmitoitus
- Sosiaalityöntekijän ja juristin konsultaatiomahdollisuus
- Vammaisten tunnistaminen mielenterveystyössä
- Budjettien rakentaminen > resurssit, jotka mahdollistavat riittävän tukemisen
- Oikeus määrätä tarvittava tuki vrt. lääkärin hoitomääräys
- Vammaispalvelujen myöntökriteerit avoimeen poliittiseen keskusteluun: komiteatyöskentely tai valtakunnallinen kehittämissyhmä; vammaisneuvostot paikallisen keskustelun virittäjinä



Tiekartan pääteemat ja toimenpidesuosituksukset

- Osaaminen ja osaamisen johtaminen prioriteetiksi
- Vaikuttavuus palvelutoimintaa läpäiseväksi periaatteeksi
- Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta osaksi käytännön työtä

- Vakiintuneiden ja tulossa olevien ilmiöiden tunnistaminen ja jalostaminen ratkaisuksi
- Rakenteellinen sosiaalityö vakiinnutettava työmuodoksi
- Globaalit ja ylirajaiset ilmiöt huomioitava sosiaalityössä

Osaava ja
vaikuttava
sosiaalityö

Kumppanuuksia
rakentava
sosiaalityö

Ilmiölähtöinen ja
yhteiskunnassa
vaikuttava
sosiaalityö

Osallistava ja
valtaistava
sosiaalityö

- Käyttäjä- ja elämäntilannelähtöiset palvelut lähtökohdaksi sosiaali- ja terveydenhuollossa
- Toimiva Kela- ja työvoimapalveluyhteistyö
- Asiakasohjaus- ja palveluprosessit toimiviksi
- Sosiaalityön kumppanuuksia kehitettävä eri toiminta-areenoilla
- Järjestöyhteistyö voimavaraksi

- Sosiaalityötä asiakkaan kanssa
- Sosiaalityö asiakkaiden oikeuksia ajavaksi työksi
- Asiakasosallisuus ja yhteiskehittäminen voimavaraksi
- Sosiaalityö turvattava lähipalveluna

Osaava ja vaikuttava sosiaalityö

- **Sosiaalityöhön tulee kehittää systematisoituja ja vaikuttavia työmenetelmiä.** Niitä sovelletaan sosiaalityön eri toiminta-areenoilla palvelukokonaisuuksien ja -ketjujen kehittämistyössä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää paljon palveluja tarvitsevien tunnistamiseen sekä taitojen kehittämiseen ihmisen kohtaamisessa ja tukemisessa.
- **Osaamista tulee kehittää laaja-alaisissa kokonaisuuksissa eli orientaatioissa,** joita ovat varhainen tuki ja hyvinvoinnin edistäminen sosiaalisina investointeina, tehostettu yksilökohtainen sosiaalityö, yhteisösosiaalityö ja rakenteellinen sosiaalityö.
- **Sosiaalityössä on selkeytettävä vaikuttavuuden seuranta** sekä otettava käyttöön sosiaalityöhön sopivat vaikuttavuutta, hyvinvointia ja toimintakykyä arvioivat mittarit. Vaikuttavuusmittarien tulee eritellä työskentelyn tavoitteet, käytetyt työmenetelmät, asiakkaan elinolosuhteet ja työskentelyssä saavutettu muutos. Vaikuttavuuden seuraamisen tulee olla asiakasta osallistavaa ja sen on lisättävä työskentelyn vastavuoroisuutta. Mittarit tulee integroida asiakastietojärjestelmiin ja vaikuttavuuden tulee olla koko palvelutoimintaa läpäisevä periaate.
- **Sosiaalityön osaamista tulee tukea tutkimuksen, tutkivan kehittämisen, innovaatiotoiminnan ja osaamisen johtamisen avulla.** Sosiaalityön ammattilaisten ja asiantuntijoiden työn tulee olla riittävän autonomista ja motivoivaa. Työntekijöille tulee luoda uralla etenemisen rakenteet myös omissa organisaatioissaan.



Kumppanuuksia luova sosiaalityö

- **Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut on toteutettava käyttäjä- ja elämäntilanelähtöisesti.** Poisohjaamisen kulttuurista on luovuttava, ja asiakkaan on saatava tarvittaessa akuutti apu tilanteessa, jossa hänet ensimmäiseksi kohdataan. Sosiaalityöntekijän täytyy olla mukana sosiaali- ja terveydenhuollon moniammatillisissa tiimeissä. Erikoissairaanhoidossa sosiaalityöntekijän osaaminen on tunnistettava ja sisällytettävä palvelukuvauksiin eri toimialueilla.
- **Kela-yhteistyöhön on rakennettava menettelytavat, joilla voidaan ehkäistä etuuksien viivästyminen sekä etuuksien ja palvelujen väliin putoaminen.** Kelan ja sosiaalityön roolit, työnjako ja asiakasohjauksen periaatteet on selkeytettävä. Tietoteknisten ratkaisujen on oltava toimivia sekä asiakasrajapinnassa että viranomaisten kesken. Kelaan on lisättävä koulutusta ja osaamista sosiaalityöstä ja sosiaalipalveluista
- **Yhteistyössä työvoimapalvelujen kanssa sosiaalityöntekijän on käytettävä osallisuutta luovia ja kannustavia menettelytapoja** sekä autettava ihmisiä löytämään omat unelmansa ja paikkansa yhteiskunnassa. Mitä korkeampi työllisyystavoite yhteiskunnalla on, sitä merkittävämpi rooli on sosiaalityöllä ja toimintakyvyn tukemisella.
- **Sosiaalityön osaaminen ja toiminnan edellytykset on varmistettava eri areenoilla** kuten sosiaalihuollossa, terveydenhuollossa, mielenterveystyössä, kuntoutuksessa, työterveyshuollossa, päihdetyössä, lapsiperheiden sosiaalityössä, vammaistyössä, vanhustyössä, kouluissa ja ammattioppilaitoksissa, maahanmuuttotyössä, rikosseuraamustyössä, poliisin ja puolustusvoimain työssä sekä julkisissa että yksityisissä organisaatioissa.
- **Vakiinnutetaan järjestöjen ja sosiaalityön yhteistyö tavoitteelliseksi toiminnaksi ja yhteiseksi voimavaraksi.** Sosiaalityössä on opittava hyödyntämään luovia ja spontaaneja paikallisia kumppanuuksia asiakkaiden ja asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.



Ilmiölähtöinen ja yhteiskunnassa vaikuttava sosiaalityö

- **Sosiaalityötä on kehitettävä ilmiölähtöiseksi ja sektorirajat ylittäväksi työksi**, joka välttää ongelmalähtöistä asioiden käsittelyä. Ilmiölähtöinen sosiaalityö pystyy löytämään ongelmien juurisyitä, joilla on merkitystä työn vaikuttavuuden ja varhaisen tukemisen kannalta.
- **Ilmiöt ovat ajassa muuttuvia, joten niitä ei tule pilkkoa asiakasprosessin eri vaiheisiin eri palveluntuottajille** (vrt. tuotteistaminen), vaan niitä luonnehtii kokonaisvaltaisuus, mikä on sosiaalityön erityinen vahvuus.
- **Rakenteellinen sosiaalityö tulee vakiinnuttaa jatkuvasti käytössä olevaksi toimintamuodoksi**. Se tunnistaa ajalle tyypillisiä tai paikallisia ilmiöitä parantaen palvelujen kohdentumista ja tavoitteenmukaisuutta. Tulee luoda toimintakäytännöt, jotka mahdollistavat rakenteellisen sosiaalityön ja sosiaalisen raportoinnin tuottaman tiedon hyödyntämisen päätöksenteossa.
- **Globaalit ja ylirajaiset ilmiöt tulee huomioida sosiaalityön osaamisalueina**. Sotiin ja konflikteihin liittyvällä pakolaisuudella, ilmastonmuutoksella ja siihen liittyvällä elinmahdollisuuksien kapeutumisella voi tulevaisuudessa olla suuri merkitys hyvinvoinnille ja ympäristön kestävyydelle ja sitä kautta yksilöille.



Osallistava ja valtaistava sosiaalityö

- **Osallisuus on nähtävä** sosiaalisena, toimintakyvyllisenä ja taloudellisena hyvinvointina.
- **Osallisuuden esteet tulee tunnistaa ja purkaa.** Asiakaskohtainen sosiaalityö tarvitsee tuekseen yhteisöllisiä ja rakenteellisia orientaatioita.
- **Sosiaalityössä on lisättävä osallisten asiantuntemuksen hyödyntämistä**, tästä saatavan tiedon seuranta ja arviointia sekä edellytettävä eri palveluntuottajien sitoutumista näihin periaatteisiin. Yhteiskehittämistä tulee hyödyntää palvelujen suunnittelussa sekä sosiaalityön menetelmien kehittämisessä. Sosiaalityö on myös asiakkaiden etuja ja oikeuksia ajavaa työtä.
- Asiakasraadeista, **vertaistukea antavista tahoista**, kokemusasiantuntijoista ja kehittäjäasiakkaista tulee rakentaa **laajempi verkosto**.
- **Sosiaalityön tulee olla jalkautuvaa matalan kynnyksen lähipalvelua**, jossa toteutuu alueperustainen yhteisöllinen lähestymistapa. Digitaalisten palvelujen kehittämisessä on huomioitava palvelujen tarpeenmukainen saatavuus ja asiakkaiden mahdollisuudet hyödyntää palveluja.



Ihmisten kohtaamiset hyvinvointi- instituutioiden kanssa

- Kohtaamiset synnyttävät vahvoja tunteita
 - Kiitollisuutta
 - Vihaa
 - Epätoivoa
- Myönteinen kokemus > yleistynyt luottamus
- Kielteinen kokemus > luottamuksen tuhoutuminen
- Kohtuuttomat tilanteet esimerkkinä kielteisistä kokemuksista > kokemus hylätyksi tulemisesta, ihmisarvon menetys



Mikä on tärkeintä?

Empatia on sosiaalityön ydin!

Persoonien välinen tunnustussuhde – suhdeperustainen sosiaalityö

Tunnustaminen on tärkeätä:

- Huolenpito
- Kunnioitus
- Yhteistoiminnallinen arvossapitäminen
- Edellytysten turvaaminen sille, että yksilöt kykenevät toteuttamaan itseään arvostusta ansaitsevilla yhteistoiminnallisilla tavoilla
 - Osallisuus yhteiseen toimintaan ja itsensä toteuttaminen palkkatyössä, vapaaehtoistyössä, asuinympäristössä, harrastuksissa tms.
 - Osallisuuden edistäminen sosiaalityön tehtävänä, yhteisösosiaalityön mahdollisuudet?
- Uhkat
 - Uusliberalismin mukainen tehokkuusajattelu
 - Suoriteperustainen tuloksen laskeminen
 - Asiakkaan vastuullistaminen, vaikka edellytykset vähissä



Mikä on tärkeintä?2/2

- Riittää, että palvelujärjestelmässä on yksikin ihminen, johon asiakas voi luottaa. Olenko minä se ihminen?
- Rohkeus sosiaalityöntekijän hyveenä
- Yhteiskunnallinen tunnustussuhde
 - Oikeusperustainen työskentely
 - Ammatti syrjinnän ehkäisyn ja ihmisoikeustyön välineenä?



KIITOS!

11.11.2020

Anna Metteri



16